

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Беларускія пісьменнікі : бібліяграфічны слоўнік : у 6 т. — Т. 1 : Абуховіч — Ватацы. — Мінск : БелЭн імя П. Броўкі, 1992. — С. 154.
2. *Бохан, Ю.* Побыт феадалаў Вялікага Княства Літоўскага ў XV — сярэдзіне XVII стагоддзя / Ю. Бохан, А. Скеп'ян. — Мінск : Беларусь, 2011. — 271 с.
3. *Богдановіч, А.* Всю жизнь стремился к свету : в 2 кн. — Кн. 1 : Мои воспоминания / А. Богданович ; сост., авт. предисл. Александр Ващенко. — Минск : Літаратура і Мастацтва, 2012. — 544 с.
4. Тамсама. — С. 24.
5. Тамсама. — С. 24.
6. Тамсама. — С. 25.
7. Тамсама. — С. 26.
8. Тамсама. — С. 62.
9. Тамсама. — С. 77.
10. Тамсама. — С. 78.
11. Тамсама. — С. 71.
12. Тамсама. — С. 83.
13. Тамсама. — С. 92.
14. Тамсама. — С. 93.

Мікола
Дзмітрэнка

доктар філалагічных навук, прафесар,
загальны аддзялення фалькларыстыкі Інстытута
мастацтвазнаўства, фалькларыстыкі і этналогіі
імя М. Ф. Рылскага НАН Украіны (г. Кіеў, Украіна)

Фольклор як система цінностей традыцыйной культуры

Фольклор та ідеал

Фольклор як феномен культуры людства за своєю прыродаю сягае первіснай эпохі фармування людзіны як істоты мовной, сацыяльнай. Протягам тысячоліць фольклор набуў спецыфікі універсальнага явішча повсякденной житедзяльнасці. Відповідно **спецыфічнымі ознакамі фольклору** як багаторівневай рэзючасовай субстанцыі ё: **усніць** (або безпосереднісць творення і поширення), **сінкретызм**, **родогенез**

(соціолокальнасць), *колектыўнасць, анонімнасць, імпрывізацыйнасць, варыянтнасць, традыцыйнасць, ідэальнасць, этнічна (нацыянальна) належнасць, поліфункцыянальнасць*. До асноўных функцый, што найповніше разкрываюць спецыфіку фольклору, на наш погляд, належыць такія: *пізнавальная, утылітарна-практычная, інфармацыйна-комунікацыйная, ідэалагічная, кансолідуемая, магічна-рытуальная, абрадавая, эстэтычная, навучальная, выхаваная, разважальная, прагностычная*. Відтак фольклор як сістэма ціннасцей традыцыйнай культуры не втрачае свайго значэння для сучаснікаў. Варта заўважыць, што деякі даследнікі-нігілісты — чом не плебеі глабалізацыі? — намагаюцца нейтралізаваць фольклор — усунуць традыцыйную нематэрыяльную народную творчасць, спісаць яе ў архів мінулага ці схавать у домовіну історыі, упрываджваючы тэрміны «усна літаратура», «постфольклор», «трэця культура» тощо. За гэтымі тэрмінамі можна побачыць глабалізацыйную домінацыю, якая не враховуе глыбінных этнагенетычных, нацыянальных традыцый, явішча фольклорнай тэалогіі як сусветнага мадэлі з яе ідэальнай асновай. Пра катэгорыю ці рысу ідэальнага, традыцыйнага ідэала ў фольклоры піе мова.

Праблема чалавечы, што пастала перад людствам з асабліваю гостротаю ў час постіндустрыяльных інфармацыйных тэхналогій, пав'язаных із стварэннем віртуальных сусветнаў та віртуальных абразнаў, агуалізуе чывення тых кампанентаў класічнага трыады (ціла, душа, дух), што відрызняюць чалавечы від тварынаў і выокремляюць яе ў homo sapiens. Це выокремлення відбувалася безпосередня з фармуваннем мовы, мыслення, першоелементаў сусветнага. Однією з найважлівішых рысаў сусветнага (незважаючы на рільні мадэлі: космоцэнтрычна, тэоцэнтрычна, антропэцэнтрычна, этноцэнтрычна, екоцэнтрычна) була й залышаецца протягом тысячаціль сфера уявнага, бажанага, пав'язана з духоўна-практычным асвоеннем сусветна, дасвідом, вірою, знаннямі, пераконаннямі у сіввіднесенні з ідэалам [2, 569].

Традыцыйнага ідэала чалавечы трывалы час фармуваўся ще ў лоні архаічнага сінкретызму. Передусім сфера ідэальнага стосувалася богаў, духаў, тотемаў, а згодом на гэтай аснове сфармувалася віра ў культ прадкаў. Саме від такога ідэалізацыі дійснасці вынікала рэальна ідэалізацыя спачатку старейшынаў роду, а згодом тых, хто прыносыў найбільше користі племені, роду, буў найрозумнішым, найсильнішым, найпродкішым тощо. Безперечно, для такога етапу усвідомлення чалавечы і колектывам значэння ідэалаў як новага нормаў, потрібні булі тысячацітця. Майбутне ў умовах культів, магічных дій мало ідэальнае сучо практычнае значэння.

У фольклорі сфера ідеального заповнює весь простір, пов'язаний як з образами природи, речей, так і з образом людини. Проте специфіка фольклорних жанрів неодмінно впливає на концентрацію цієї ідеальної сфери, надто коли це стосується безпосередньо традиційного ідеалу людини.

За сучасних умов, коли предметне поле фольклористики окреслюється чіткіше, поєднуючи широке й вузьке розуміння поняття «фольклор», є можливість врахувати найрізноманітніші праці як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, що вивчали чи пізнають усну творчість як багатопланове й багатовекторне явище традиційної нематеріальної культури, культури переважно вербальної, комунікативної, але такої, що є не тільки мистецтвом слова, а своєрідним спадком синкретизму, вербально-функціонально-світоглядним комплексом давніх і новіших епох — аж до сьогодення, адже, за висловом американського вченого А. Дандеса, «фольклор універсальний: був завжди і, швидше за все, буде завжди» [1, 13]. Свого часу й О. Потебня зазначав, що поезія «живе скрізь, щогодинно і щохвилино, де говорять і думають» [8, 59].

У центрі фольклорних творів завжди перебуває людина, стосується це народної фантастики, обрядово-ритуальної сфери, героїчної поезії чи побутових жанрів. Ця людина у фольклорі — своєрідний образ самого народу як ідеального носія безсмертя.

Погляд на ідеал людини у фольклорі як на традиційний конструктивний елемент дає можливість пізнати багато аспектів світогляду народу, його менталітету, національного складу мислення, закономірностей динаміки усної нематеріальної культури, естетики колективної творчості та визначенні пріоритетів людської діяльності в контексті внутрішніх та зовнішніх чинників інформаційно-культурного обміну, формування майбутнього образу світу. Відтак пізнання через фольклор людини як представника народу, нації за сучасних умов набуває особливої наукової актуальності, адже спрямоване на а) вдосконалення самої людини; б) практику взаємин у співвідношеннях «людина — інша людина», «людина — соціум», «людина — нація», а ширше: «нація — інша нація», «людина — людство». Фактор міжетнічного, міжнаціонального спілкування без конфліктів і катаклізмів — своєрідний ідеал людства.

Вивчення ідеального образу людини у фольклорі актуалізується ще й із тієї причини, що герої усної творчості, як правило, перебувають у стані стресів, афектів, конфліктів, що потребують своєрідних вирішень чи емоційних «нейтралізацій» — таких, щоб гармонізували особистість та її взаємини з іншими представниками соціуму.

Морально-етичний, естетичний ідеали безпосередньо пов'язані із психологізмом фольклору, який в Україні поки що досліджено мало. Цей аспект потребує більше уваги. П. Куттер зазначає, що сучасний психоаналіз, на відміну від класичного психоаналізу першої половини ХХ століття, зорієнтованого на раціонально-лінгвістичне опрацювання особистісних переживань на шляху до ідеалу, активно досліджує афективну сферу, розглядаючи людину в соціологічній, психологічній та біологічній перспективах. Водночас корегується ставлення особистості до життєвої практики. До об'єктного виміру, придатного для описів людських феноменів, психоаналітична теорія додає суб'єктивний аспект людського переживання як результат практичного впровадження інтроспективного методу [6, 84]. Додамо, що ця інтроспекція на фольклорному матеріалі дозволяє глибше розкрити проблему ідеального героя як сформованої Самості, котра пройшла складний шлях індивідуації через ряд ініціацій. Фольклорне моделювання ідеального має певні закономірності, що впливають із пріоритетності світоглядних уявлень.

Світогляд українців формувался в лоні родоплемінної формації на автохтонних землях часів дотрипільської культури та наступних етапів історично-культурного, соціально-економічного буття місцевих спільнот.

Саме з праглибин народного світогляду, регламентованого міфом, обрядом, ритуалом виформувалось поняття ідеалу як абстрактної досконалої реальності, що усвідомлюється через ірраціональне, містичне, дане згори. Категорія ідеального належить до універсальних загальнолюдських понять. Ідеал суспільний, ідеал особистісний — ці сфери життєдіяльності людства взаємозв'язані. В поняття ідеального вкладають розуміння найкращого, найдовершенішого, того, про що мріють, до чого прагнуть.

Перші теоретичні обґрунтування ідеалу належать античним мислителям, які намагались збагнути й пояснити перехід людства від космосу до логосу, від океану емоцій та інстинктів до раціонального пізнання та осмислених гармонійних дій. Поєднання категорій прекрасного та моралі витворювало калокагатію — усвідомлену гармонію як основу ідеалу. Так, ідеал за Платоном — своєрідна проекція свідомості на конкретно-чуттєву сферу, що унормовує новий у порівнянні з міфологічною традицією погляд на бажане майбутнє. Конфлікт ідеологій відповідно передбачав протиставлення Духа природі, душі — тілу, індивіда — громаді. Це поглибилося в добу еллізму,

в давньоримському стоїцизмі, розвинулося в християнському віровченні, що визнавало тільки Бога єдиним втіленням ідеалу. Натурфілософська та метафізична моделі ідеалу доби Відродження закорінені в концепції антропоцентризму, що спричинила секуляризацію культури і художньої дійсності, породжувала тенденції пантеїзму, логоцентризму і зводила тілесну красу до висот естетичної насолоди й гармонії. У період класицизму й просвітництва категорія ідеального набрала форми етично-естетичного еталонного абсолюту, що з ним складно було співвідносити реальне життя. Згодом мислителі епохи романтизму намагались поєднати світлу мрію і життя, зробити бажане можливим, дійсним [7, 400—401].

Романтики конкретизували універсальну категорію ідеалу у зв'язку з ідеями народності, національної самобутності. З'явилися такі поняття, як національний ідеал, національний герой — навіть якщо це стосувалося минулого, діянь попередників (скажімо, періоду козаччини). Щоправда, романтизм через виявлення джерел формування народів вдавався до ідеалізації минулого, намагаючись реконструювати міфосистеми, обрядово-ритуальні комплекси тощо. Саме в ідеології романтизму (І. Гердер, Й.-В. Гете, Ф. Новаліс, Ф. Шеллінг, М. Костомаров) з'явився загальнофілософський концепт «дух народу» як ідеальний виразник народної самобутності у мові, фольклорі, етнопсихології та історичного покликання. Було актуалізовано лозунг «До джерел!» (М. Максимович, М. Гоголь, О. Бодянський, П. Лукашевич, М. Костомаров, А. Метлинський, П. Куліш), відтак формувалася нова наукова дисципліна фольклористика. Пошук духовної праоснови минулого мав утвердити сучасників у потребі відродження втраченого ідеалу і побудови на його базі нового суспільства — монолітного і єдиного за ідеологічною суттю, а в умовах колоніального становища (як Україна) — ще й вільного, незалежного.

Отже, у колективній усній творчості як у своєрідному лоні формування та життя ідеалу вбачалася запорука стабільності суспільного та людського щастя — найвищого морального та естетичного задоволення, гармонії. Вважається, що ідеал — це втілення ідеї в образі, що набув для нас значення бажаної мети. Відтак ідеал має ознаки реальності, але суб'єктивної, є сплавом раціонального та емоційного. Будучи образом мети дії, ідеал відкриває перед нами майбутнє в новій, вищій якості. Ідеал завжди спрямований у майбутнє, є суб'єктивним виразом майбутнього у сучасному. Ідеал існує в свідомості людини як певний еталон, як вищий суб'єктивний критерій для оцінки тих чи тих

об'єктів, явищ, фактів. Людина оцінює будь-який об'єкт не тільки з погляду його практичного чи утилітарного значення, але й із погляду естетичної вартості [10, 3—4, 17].

В. Загороднюк у статті «Ідеал», опублікованій у «Філософському енциклопедичному словнику» (2002), також наголошує, що ідеал — уявлення про «найвищу досконалість, котра як взірець, норма і мета визначає спосіб і характер діяльності людини або соціальної групи. Вихідною засадою формування ідеалу є усвідомлення суб'єктом діяльності своїх потреб та недовершеності наявної дійсності й відповідно необхідності її реального перетворення» [3, 231]. Дослідник підкреслює, що ідеал — це певна єдність об'єктивного і суб'єктивного. Об'єктивність ця зумовлена необхідністю розвитку суспільства, суб'єктивність пов'язана з формою втілення цієї об'єктивності носіями — як індивідуумами, так і колективом, соціумом. Інакше кажучи, ідеал людини безпосередньо співвідноситься з ідеалом суспільним, у своїй сукупності формує останній.

Ідеал тісно пов'язаний з категорією *ідеалізації* — «уявленням про когось або про щось як про значно краще й досконаліше, ніж воно є насправді; наділення когось або чогось властивостями, що відповідають ідеалу» [4, 231. Пор.: 9, 203]. Як бачимо, ідеалізація стосується об'єкта — дійсності, суспільства чи особи. Внаслідок ідеалізації суспільства виникають соціальна утопія, крах ілюзій. Щодо ідеалізації особи витворюється неоднозначний образ, що втрачає зв'язок з реальністю і може на індивідуальному рівні залишатися, з одного боку, омріяним, бажаним, а з іншого — розвінчаним, таким, що зазнає краху і розчарує. Ідеалізація — це й спосіб відходу від реальності, витворення об'єктів, що насправді — реально — не існують. Через трансформацію реального об'єкта в ідеальний образ відбувається більш глибоке пізнання дійсності, повніше уявлення про ідеал. Під впливом формування ідеалу як універсального поняття на особистісному рівні відбувається ідеалізація реальних осіб, подій, обставин тощо. Універсалізм ідеалу та ідеалізації набуває рис колективної творчості як свідомої, пов'язаної з раціональним пізнанням, так і несвідомої, чи, точніше, підсвідомої, викликаної до життя особливостями родової пам'яті, емоційним сприйняттям світу, сферою почуттів, імпульсивних вражень.

У фольклорі як мистецтві колективної творчості сфера ідеального (пошук ідеалу-абсолюту в тім числі й через ідеалізацію) — неодмінна умова, адже пізнання дійсності відбувається шляхом десакралізації, перетворення божого на людське і (варто наголосити) навпаки: від

буденного, реального, земного, людського до священного, трансцедентного, космічного. Відтак сфера фольклору — це сфера естетичного освоєння дійсності з неминучим конкретним виявом універсального ідеалу на рівнях соціуму і особистісному з відповідними нормативними категоріями прекрасного (краси, гармонії), істини, що регулюються такими поняттями, як міра, мораль суспільна та мораль особистості, краса фізична і духовна (внутрішній світ), добро і зло, правда (справедливість) і неправда, любов і ненависть, доля — недоля тощо.

Трансформація універсального ідеалу на індивідуальному рівні набуває конкретних персоналізованих форм. У первісних суспільствах цей універсальний ідеал через індивідуалізацію призводив до ідолізації дійсності, появи об'єктів поклоніння, а в пізніші часи (аж до сьогодні) — до появи кумирів. Якщо ідолізація ще утримувала універсальний ідеал на рівні колективу (роду, племені, окремої сім'ї чи певної професійної групи), то з появою своєрідного стадіального наступника ідола — кумира відбулася персоналізація ідеалу на рівні особистостей. Відповідно кумир ставав категорією як натовпу, маси, так і окремої особистості, відтак складалося враження, що кожен відповідно в кумирі вбачає свій ідеал. Ця «кумиризація» призвела у XX столітті до катастрофічних наслідків: появи лідерів фашистсько-комуністичних доктрин. Реальні (документальні) ідеалізовані кумири, на відміну від ідеалізованих міфічних богів і епічних героїв, стали уособленням профанного буття, яке, за логікою розвитку, саме собою має лінійний вимір і пов'язане з такою категорією часу, як тимчасовість, на відміну від часу вічного в сакральному.

Універсальність ідеалу — це своєрідна ціннісна естетична норма, вироблена традицією, саме тому в поняття традиційного ідеалу ми вкладаємо усталену нормативність. Якщо підходити до людини з погляду її духовно-практичної сутності, то в потребах і смислі діяльності людини можна виокремити дві групи цінностей: предметні та нормативні [5, 46].

Якщо предметні цінності належать до сфери матеріальних (предметних) потреб людини і зазнають більшої динаміки, корегуються розвитком виробництва, технологій, то нормативні цінності менш рухливі і є цінностями свідомості, в якій відображаються самі потреби та інтереси з погляду того, якими вони повинні бути. Відображаючи узагальнений досвід людей, родові, суспільні, групові потреби й інтереси, фольклор продукує такі нормативні цінності (такий традиційний ідеал), що стають своєрідною універсальною сукупністю об'єктивних

за змістом значень бажаного уявного дійсного та відповідним критерієм оцінок реального.

Онтологізм традиційного ідеалу у фольклорі, безперечно, містить компоненти художньо-функціональні, конкретно-чуттєві образи, що дозволяють людині самореалізовуватись уявно з проєкцією на здійснення. Відтак традиційний ідеал у фольклорі має не абстрактний характер, а конкретний, із збереженням жанрової специфіки, хоча й при тому превалюють нормативні цінності надіндивідуальні, художньо імперсональні, що формують певні узагальнені типи уявлень і прагнень, часом соціально-утопійних, ілюзійних.

Ідеал людини у фольклорі формувався тривалий час як своєрідний оцінковий критерій прекрасного в житті. Відтак дійсність у фольклорних творах здебільшого міфологізована (поетизована), героїзована, ліризована з метою наближення її до ідеалу. Саме тому головні персонажі усних народних творів переважно позитивні, добротворці, втілюють у собі найкращі людські риси як представники ідеалізованого соціуму чи групи, етносу.

Ідеал людини та суспільний ідеал взаємно коригуються. Це видно й на фольклорному матеріалі. Проблема суспільного ідеалу та ідеалу людини у фольклорі майже не досліджена. У статті «Фольклор як елемент суспільної свідомості» М. Шульга констатував, що «в працях фольклористів статус фольклору як суспільної свідомості зачіпається рідко» [11, 3]. На його думку, фольклор — продукт неспеціалізованої духовної діяльності у сфері буденної свідомості. Ця свідомість є безпосереднім відображенням, вплетеним у практику повсякденного життя. Суб'єктом буденної свідомості виступають усі члени суспільства, усі його соціальні та соціально-демографічні прошарки, на відміну від представників спеціалізованої суспільної свідомості, які професійно займаються певним видом духовного виробництва (науковці, правознавці, релігійні служителі тощо).

Саме на рівні буденної свідомості відбуваються первинні узагальнення, що стосуються плину життя. Одні із засобів вираження таких узагальнень мають логічно-розсудливий характер і примикають до понятійних категорій науки, права, політики, інші — уявно-асоціативні — близькі до образно-емоційних засобів мистецтва. У буденній свідомості ці обидва типи складають єдиний фонд виражальних засобів. Безпосередня практична свідомість, пов'язана з повсякденною життєдіяльністю людей, містить у собі й фольклор як один із елементів суспільної свідомості.

Ранній етап фольклору — це водночас і становлення суспільної свідомості, що вже позбавлялася свідомості міфологічної та синкретизму мислення й творчості первісних людей. Ранні твори фольклору ще зберігають суто утилітарну, практичну функцію, тоді як естетична лише зароджується як одна із функцій мистецтва. У нашому сьгоднішньому розумінні терміну фольклор те первісне явище можна було б означити, як «недофольклор», хоча уже й не міф. Твори цієї буденної масової свідомості починають втрачати функцію суто пояснювальну й набувають образної, символічної.

Формування фольклорної традиції відбувалося на основі виробничої, побутової, соціальної практики, що стабілізувала комплекси уявлень і типових ситуацій, що фіксувалися буденною свідомістю, входили в родову пам'ять, у підсвідоме й передавалися усно від покоління до покоління. Здобуте, освоєне було певним еталоном соціуму, а тому сфера майбутнього впливала безпосередньо від узвичаєної норми, що її досягати було необхідно, однак завжди складно через різноманітні природно-кліматичні, суспільні, родинно-побутові, психологічні (колективні й індивідуальні) чинники. Фольклор як форма буденної свідомості, використовуючи колективну пам'ять культурної спадщини минулого, формував певні ціннісні орієнтації, що з часом трансформувалися в суспільні сподівання, ідеали.

Поява суспільного ідеалу на рівні емпіричної свідомості пов'язана з первіснообщинною епохою, при розпаді якої виник героїчний епос. Саме ця усна творчість як прерогатива колективу втілювала найкращі якості та можливості всієї спільноти. Більше того, суспільний ідеал формувався на основі бажаного майбутнього через сферу різноманітних народних уявлень, фантазій, утопій (соціально-побутових легенд). У фольклорі сфера ідеального була підпорядкована саме здійсненню надій та сподівань, що особливо видно з фантастичних та героїчних жанрів, де представники народу набували ідеалізації через гіперболізацію сили та розуму як запоруку успіху. У давніх за походженням обрядових творах також можна простежити зв'язок людини з соціумом, проте коло того соціуму обмежене: вужче — родом, ширше — однопоселянами (жителями сіл, протоміст), сусідами-краянами.

Суспільний ідеал народу втілено передусім у тих видах і жанрах фольклору, що безпосередньо пов'язані з політичним, соціально-економічним життям: історичних піснях, переказах, думках, соціально-побутових піснях. Билинні богатирі періоду Київської Русі та боротьби з монголо-татарською навалюю, а також герої козаччини — яскраві

представники народу, котрі втілювали суспільний ідеал у справі захисту Батьківщини, життя великої спільноти. Розрізняючи ідеали за формою (особистісні і суспільні), за змістом (соціальні, моральні, наукові, політичні, релігійні, естетичні), вчені наголошують на нерозривності особистісних та суспільних ідеалів: справжні особистісні ідеали неодмінно стають суспільними, а суспільні набувають сили й ваги тоді, коли набувають значення особистісних.

Поняття ідеалу підпорядковує собі чимало категорій, пов'язаних із життям суспільства і людини, зокрема таких, як добро і зло, правда і кривда, правда і неправда, щастя і горе, краса і потворність, сила і слабкість тощо. Саме у фольклорі чи не найповніше осмислено кожну з опозицій з погляду колективних уявлень, єдності маси та індивіда в оцінці буття та передбаченні бажаного. Фактор ідеалізації через фольклор, традиційними засобами оформлення світогляду в систему, без сумніву, належить до фундаментальних понять, що характеризують менталітет спільноти. Цей аспект — фольклор і менталітет — потребує окремого розгляду.

Спис використаних джерел

1. Дандес, А. Фольклор : семиотика и/или психоаналіз : сб. ст. / А. Дандес / сост. А. С. Архипова ; пер. с англ. А. С. Архиповой, А. И. Давлетшина, А. В. Козьмина, М. С. Неклюдовой, А. А. Панченко, С. Грэхема. — М. : Восточная литература, 2003. — 279 с.
2. Діденко, В., Табачковський, В. Світогляд / В. Діденко, В. Табачковський // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редкол.) [та ін.]. — К. : Абрис, 2002. — С. 569—570.
3. Загороднюк, В. Ідеал / В. Загороднюк // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редкол.) [та ін.]. — К. : Абрис, 2002. — С. 231.
4. Кисельов, М. Ідеалізація / М. Кисельов // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарук (голова редкол.) [та ін.]. — К. : Абрис, 2002. — С. 231.
5. Колесник, М. І. Людяність краси : естетичне як особистісне відношення / М. І. Колесник. — К. : Мистецтво, 1980. — 173 с.
6. Куттер, П. Современный психоанализ / П. Куттер. — СПб., 1997. — 324 с.
7. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. — Т. 1. — К. : ВЦ «Академія», 2007. — 608 с.
8. Потебня, А. А. Из записок по теории словесности / А. А. Потебня. — Х. : Изд. М. В. Потебни, 2005. — 649 с.

9. Философский энциклопедический словарь / редкол. : С. С. Аверинцев [и др.] — 2-е изд. — М. : Сов. энциклопедия, 1989. — 815 с.
10. Худушин, Ф. С. Эстетический идеал / Ф. С. Худушин. — М. : Знание, 1985. — 64 с.
11. Шульга, М. О. Фольклор як элемент супільної свідомості / М. О. Шульга // Народна творчість та етнографія. — 1984. — № 6. — С. 3—14.

Иван Крук

кандидат филологических наук, доцент,
ректор Института культуры Беларуси
(г. Минск, Беларусь)

Універсалии числового кода в сказочном эпосе и обрядовой практике белорусов: типология этнокультурных стратегий

97

В системе традиционного мировоззрения кодовые структуры (их количество принципиально ограничено сферой обрядовой событийности: персонажный, акциональный, пространственно-временной, атрибутивный, астральный, дендрологический, зооморфный, предметный, вербальный, мелодический, числовой, цветовой коды) выполняют роль своеобразных несущих конструкций, которые не только удерживают макромир этнической социокультурной айкумены или мифопоэтическую модель мира, но зачастую, прибегая к определенной запараллеленности или взаимозамещению смыслообразующих функций, поддерживают гармонию существования, при этом постоянно смещая центр тяжести на один из опорных конструктов. Исследование типологии запараллеленности (на самом деле соотношения между кодовыми структурами значительно сложнее и многообразнее — это может быть взаимозамещение, совмещение, одномоментность использования, взаимодополнение или взаимоисключение) поддерживающих функций